

SELUMBRES

MUS.

Parònims, potser connexos, en apèndix.

A l'alt Penedès: *Can sumèl*, te. Font-rubí (que em diuen *kal sumèl*) als Pujols de les *Graus* (cf., però, art. *Somoll*). *Castellsauvà*, pda. suburbana de Lleida, que

¹ Creu Em. Morera (GGC) que fou poblada en el S. x per Guillem Muradel. — ² Amb un caràcter dubtós (*areura* o *eraura*); crec que, amb lleu esmena, calia llegir *arauia* i entendre 'arabiya' 'aràbiga': o sigui que hi hauria hagut una mesquita, edifici que seria aprofitat, com solia fer-se, com església. ³ El primer que em cridà l'atenció sobre aquesta anomalia és l'excellent treball d'Eufemià Fort i Cògul «Els Senyors de Stes. Creus».

Selmella, V. *Selma* *Selòquia*, V. *Salòquia*

SELUMBRES

Rambla de ~ (el nom viu en els Ports de Morella), Rambla *Sellumbre* o de *Sellumbre* segons Cavanilles.

Extracto la descripció de Cavanilles (1791): «había llovido dos días, traían muchas aguas, el Caldés y Cantavieja, que hacen el principal caudal del Bergantes --»; i ve el capítol 19, titulat «*Rambla de Sellumbre Cinc-Torres, Castellfort y Portell*. Pasé a recorrer el río que baxa por el S. y los riachuelos que lo forman: el de *Sellumbre*: de Castellfort, Cinc-torres, cañada de Ares; y el de --- Caldés --- corta cantidad de estas aguas, pero en las avenidas --- horrorizan por la multitud, que se precipita por el cauce, que sirve de camino desde el Forcall hasta Cinc-torres --- es tan quebrado este terreno --- que apenas llegan a 600 las familias que lo habitan --- en las tres poblaciones principales».

»Se emplean 3 h. en cruzar los montes y barrancos: el mayor (de los primeros del reyno) es el conocido con el nombre de *rambla de Sellumbre*: tiene principio en el te. de la *Iglesuela* (reyno de Aragón): su cauce es de enorme profundidad en las inmediaciones de *Portell*; sigue estrecho de entre montes; al S. de Cinc-torres algún ensanche; luego vuelve a correr por gargantas hasta la confl. de los ríos en el Forcall; el fondo es un abismo que negrea --- jamás penetró el sol en muchos sitios; --- en 1h30 se sube a lo más alto: las curvas del fondo parecían líneas tiradas sobre un lienzo negro.

»Deseaba saber la distancia perpendicular --- escogí la llamada *Roca Pelada*, a la dcha. de la rambla se avanza hacia el barranco --- dexé caer un fuerte canto, contando las pulsaciones --- tendremos --- 96 pies de altura perpendicular hasta el 1.º descanso, 192 pies de altura total --- [40 i 80 me.]. Desde la *Roca Parda* se veía *Portell*, poco más de 1/4 de legua» (1a. ed. I, pp. 19-20). Acaba amb l'estudi d'una mina «en el térm. de Castellfort, que desde la R. de *Sellumbre* se extiende por 2 h. hasta el de *Morella*» (p. 21).

A part de Cavanilles, allò que interessa més el toponomista són les formes del nom oïdes per mi en les enqs. de 1961 en aquests pobles, les quals es diferencien de les de Cavanilles per tenir *-l-* no palatal i terminació plural. Rambla de *selúmbres* a Portell, molt popular i repetit (xxviii, 64 ss.); a Castellfort *barranco selumbres* (p. 64); a Cinctorres, també digueren «R. de *selúmbres* —se'n parla molt, però ací diem *riu de la Roca Parda* o la *Rambla Seca*». A Portell afegien és el «*Rio de las Truchas*» lo que diuen a l'Anglesola = *Iglesuela* (p. 68), o sigui el que Jaume I diu *riu de les Truytes* en la seva Crònica, al llarg del qual penetra en terra valenciana en un dels primers episodis de la conquesta (veg. l'art. *Salvassòria*, supra).

Les formes de les obres publicades tenen menys autoritat que la tradicional popular, i la recollida pel gran observador Cavanilles en les seves caminades de fa més de 200 anys; sobretot perquè molts deuen calcar la de Cavanilles. Madoz escriu *Sellumbres* als articles *Calders*, *Castellfort* i *Morella*, i *Sellumbre*, s. v. *Villafranca*; també *Sellumbres* Sarthou, GGRV (vol. Castelló), R. de *Sellumbres* E. Muga en el vol. general de la GGRV; i és de notar que Sarthou en l'article *Cinctorres* (p. 683) l'únic que cita és el «*monte Sellumbres*». Tots coincideixen, doncs, en la *-ll-*, que deuen copiar de Cavanilles; amb *-l-*, però, no sols la forma popular, sinó també el mapa Chias i l'IGC (full del Forcall).

Tant la forma singularíssima del mot com la situació del lloc, segons el quadro impressionant que ens ha donat Cavanilles, indueixen a veure-hi un nom mossàrab, identificat amb un mot hispano-occità: el dialectal *solombra*, *selombra*, *souloumbre*: tan estès, des del port. ant. i dial. *solombra*, i el domini castellà sobretot lleonès del Sud; però reprenent amb el masculí *souloumbre* en el gascó pirinenc (sobretot de Aran i Coserans) i després reapareixent a clapes en el Llemosí (*souloumbrado*) i a Provença (*bosc souloumbrous* en *Calendau*); el mateix gall-port. *sombra* deu venir d'una base **SOLUMBRA* amb pèrdua i caiguda normal de *-L-*: judicant per la forma *soombra* del S. xiv (*Cròn. Troyana*); altrament tenim *solombra* S. xiii en l'*Alexandre* lleonès, en Gil Vicente, en la bíblia jueva del S. xvi i amb gran extensió en tot el domini lleonès; la forma dissimilada *selombra* a Sanabria, La Bañeza i Astorga i a Miranda do Douro (Leite de Vasconcelos).

Què millor que un mot que signifiqui 'penombra' per denominar aquest congost que «negrea» sota un precipici de 80 metres d'alt, dessota la *Roca Parda*.

Observem especialment que és paraula masculina *souloumbre* 'penombra' en aranès i parlars bearnesos.¹ No és, doncs, sorprenent que una altra clapa n'existís a la comarca dels Ports Ibèrics, i amb la *u* mantinguda com *ú* pel mossàrab. Caldria esperar-hi *-l-* no palatal, i és la forma popular; la variant amb *-ll-*, recollida per Cavanilles, que hi degué coexistir, potser per una ultracorrecció del fonetisme mossàrab, que solia presentar *l* en lloc de la *ļ* catalana; o per ultracorrecció